

Willebrands bíborossal, a Keresztények Egysége Titkárságának elnökével

– *Bíboros Úr a Lutheránus Világszövetség nagygyűlésére érkezett Budapestre mint a Keresztény Egységtitkárság elnöke. Arra kérnénk, vázolja röviden a katolikus egyház ökumenikus mozgalmanak történetét.*

– A katolikus egyház hivatalos részvétele az ökumenikus mozgalomban XXIII. János pápával kezdődött. A katolikus teológusok között természetesen már korábban is sokféle törekvés indult el. A katolikus egyház azonban hivatalosan nem szentesítette az ökumenikus mozgalomban való részvételt. Az utolsó instrukciót 1959-ben adta ki az akkori Szent Officium: a katolikusoknak bizonyos föltételek mellett megengedte, hogy ökumenikus megbeszéléseken részt vegyenek. Mindez azonban még meglehetősen korlátozott keretek között mozgott. Ennek ellenére a különböző katolikus centrumokban és egyes személyeken keresztül egyre több kapcsolat alakult ki, például Párizsban Congar és Dumont atya, Paderbornban Joseph Höfer, a Lexikon für Theologie und Kirche egyik kiadója esetében. Az előkészületek tehát megtörténtek, a katolikus egyházban azonban hivatalosan János pápa, általánosabban pedig a II. Vatikáni zsinat fogadja el az ökumenikus mozgalmat. Kezdetből fogva világosan látszott, hogy János pápa az egyház megújulását tartotta szem előtt. A világ igen gyors változások korába lépett. Az egyháznak is tudomásul kellett vennie a modern társadalom szükségleteit, s ezekre megfelelő módon kellett válaszolnia. A II. Vatikáni zsinat ezt a célt tűzte maga elé, s ezért fordult különös figyelemmel a többi egyházakban élő testvéreinkhez. Kezdetből fogva meghívta őket arra, hogy gondolkozzanak együtt a zsinattal, s valamilyen módon vegyenek részt rajta. Ezért hozta létre az Egységtitkárságot is, s azonnal ki is nevezte Bea bíborost ennek elnökéül. Eddig még nem fordult elő a zsinatok történetében, hogy az egyház önálló szervezetet hozott létre az elszakadt keresztényekkel való kapcsolatteremtésre. Erre a tényre fölfigyeltek a többi keresztények is.

– *Az ökumenikus párbeszédet tehát XXIII. János pápa személyes kezdeményezésének tekinthetjük?*

– Egyfelől kétségtelenül igen. Másfelől azonban a többi keresztények között már néhány évtizede, azt mondhatnám, 1910 óta kialakult az ökumenikus mozgalom: erőfeszítések a keresztények újraegyesítésére. Az ökumenikus szemlélet tehát köztük is újdonságszámba ment. 1938-ban létrehozták az Egyházak Világtanácsát. Olyan új magatartás, új szemlélet alakult ki, amely lehetővé tette, hogy XXIII. János pápa kezdeményezését megértsék, átvegyék és együttműködjenek vele.

A zsinat elsősorban arra törekedett, hogy az egyházzal szülő tanítást megfogalmazza. Alapvető dokumentuma a Lumen Gentium, az egyházzal szülő határozat. Ehhez csatlakozik a Gaudium et spes konstitúció: az egyház a mai világban, küldetése a mai világban. A zsinat egészen újszerűen írta le az egyházat. Ez termé-

szetesen hagyományos is, hiszen a Szentírásra és az egyházatyákra épít. Mégis új abban az értelemben, hogy nem követte szó szerint Bellarmin bíboros korábbi meghatározását. Az egyházat misztériumnak mondta, az üdvösség szentségének az emberiség számára. Az egyház Krisztus és a Szentlélek jelenléte a világ üdvösségére, az emberiség végső üdvösségére. Az egyháznak ez a szemlélete nemcsak az ortodox kereszténységhez, hanem a protestáns egyházak gondolkodásához is közelebb vitt bennünket. A reformáció egyháza nélkülözötte és egyház igazi vízióját, teológiáját. Olyan megújulás indult el tehát, amely alkalmazkodott az időkhöz és a keresztények szükségleteihez is. Ezt alapvető jelentőségűnek mondhatjuk. E nézőpontból gondolták el és indították meg az ökumenikus mozgalmat.

Nagyon értékesnek mondhatjuk, hogy gyakorlatilag az összes többi keresztény egyházak elküldték megfigyelőiket a zsinatra. A zsinat első ülésén a többi egyháznak mintegy hatvan megfigyelője vett részt; a negyedik ülésen viszont már körülbelül százhuszan. Így a többi keresztények is jobban megértették a zsinatot. Ha ezek a megfigyelők nem személyesen lettek volna jelen, akkor kiszolgáltatták volna magukat a tömegkommunikációs eszközöknek, a sajtónak és rádiónak, és nemigen érthették volna meg mélyebben a zsinat céljait és lényegét. A zsinat munkája, különösen pedig az ökumenikus dekrétum által fogadta be az ökumenikus mozgalmat a katolikus egyház. A megújult szemléletet nemcsak általánosságban vázolta, hanem konkrét részleteiben is kidolgozta, ahogyan már említettem, mind magának az egyháznak meghatározásában, mind pedig a párbeszéd lehetőségeinek még konkrétabb feltárásában. Konkrét kapcsolatokat teremtettek az ortodox egyházzal, és a reformáció nyomán keletkezett nyugati egyházakkal is.

– *Mi az ökumenikus törekvések legfőbb hajtóereje?*

– Nemcsak nekünk igen fontos, hanem az ökumenikus mozgalom számára általánosságban is, hogy a zsinat szerint az imádság a lelke az újraegyesülés mozgalmának. Hiszen az egység alapvetően Isten ajándéka. Hajlamosak vagyunk arra, hogy túl fontosnak tartsuk a saját tervezésünket, tanulmányainkat, munkánkat. Persze ez is igen fontos. Nem felejtethjük azonban el – s ezt a zsinat többször hangsúlyozta –, hogy az egység Isten ajándéka, s hogy a mi munkánk csak ennek szolgálatában állhat. Végeredményben tehát imádságnak kell lennie, azért, hogy méltóvá lehessünk erre az ajándékra.

– *Hogyan alakult a kapcsolat lutheránus testvéreinkkel?*

– A zsinat során is elkezdődött már a párbeszéd a zsinati atyák és a megfigyelők között. A zsinat után ez igen konkrét formákat öltött. Az első egyház, amely velünk hivatalosan is párbeszédet kezdett, a lutheránus egyház, helyesebben a Lutheránus Világszövetség volt, amelyik most itt Budapesten ülésezik. A lutheránus megfigyelők akkoriban azt mondták nekem: több hónapot töltöttünk együtt, sokat beszélgettünk egymással. A zsinat befejeztével azonban megszűnik ez a lehetőség. Hagyjunk tehát abba mindent? Vagy pedig találhatunk valami olyan formát, hogy ezt a párbeszédet tovább folytathassuk. Így jött létre a párbeszéd a Lutheránus Világszövetséggel. Ezt később hivatalos megbeszélések követték, elsősorban Németországban és az Egyesült Államokban. Ott igen jelentősen kifejlődött a párbeszéd, és több fontos dokumentumot is kiadtak.

A Lutheránus Világszövetséggel folytatott párbeszéd gyümölcsözőnek bizonyult. A fő témák a következők voltak: A Szentírás jelentősége, a Szentírás és a szenthagyomány, még konkrétan pedig: a Szentírás és az egyház össze-

függései. A Lutheránus Világszövetséggel közösen kiadott első dokumentumban, az úgynevezett Málta-jelentésben az egyház és a Szentírás kapcsolatával foglalkoztak. A Szentírás jelentőségét ugyanis alaposabban ki lehetett dolgozni az egyház fogalmából és szerepéből kiindulva.

Igen fontos téma volt azután, nemcsak a lutheránus egyházakkal, hanem nyugaton általánosabban is, a megigazulás tana. Pontosan mit jelent Luther tanításában a megigazulás – hiszen ezen áll vagy bukik az egyház –, s mit jelent katolikus szempontból a megigazulás Isten kegyelméből? Azt hiszem, hogy ebben a témában sokkal nagyobb egyetértésre jutottunk, mint azt korábban lehetségesnek tartották volna.

Nem minden teológus fogadja el, hogy ezt az alapvető egyetértést már elégségesnek mondhatnánk. Úgy gondolom, hogy mindig adódhatnak teológiai nézeteltérések, amelyek jogosan fenn is maradhatnak. De a megegyezés olyan mélyleges, olyan messze ható, hogy azt mondhatjuk: a hit felől nézve a párbeszéd során már egyetértésre jutottunk. S ha a teológusok nem értenek is mindnyájan egyet, a párbeszédet minderről mégis tovább folytatják. (Az anglikánokkal folytatott párbeszédben például, amely a kétoldalú párbeszédnek második körét alkotja, éppen most vetődött föl a megigazulás kérdése. Bizonyára tudják azt is, hogy Amerikában az Anglikán-Katolikus Vegyesbizottság nagyszabású dokumentumot adott ki a megigazulásról.)

Időközben azonban konkrétábbá is vált a párbeszéd, például a keresztséggel kapcsolatban. Úgy vélem, hogy a keresztséget illetően alapvetően egyetértésre jutottunk. Olyan értelemben is, hogy némelyik országban a püspökök és a püspökkari konferenciák megállapodtak a többi egyházakkal abban, hogy elismerik a másik egyház keresztségét, s az áttérőket nem keresztelik újra, hacsak erre valamilyen különös ok nincsen.

A keresztség természetesen szentség, mégpedig alapvető szentség. Elismerjük tehát, hogy a megkeresztelték (tehát akik a Szentháromságban és Jézus Krisztus megtestesülésébe vetett hittel vették fel a keresztséget) testvéreink a hitben. A keresztség által Krisztus testének váltak tagjaivá, tehát egyházi közösségben élnek velünk, még akkor is, ha a keresztség még nem teremtette meg a teljes közösséget. Hiszen a közösség az Eukarisztiában válik teljessé. Alapvetően azonban – s ezt Bea bíboros újra és újra hangsúlyozta – ha Krisztusban testvérnek ismerjük el egymást, akkor ez nemcsak udvarias vagy jámbor szólam, hanem valóság. Mindnyájan Krisztus testéhez tartozunk, bár a közösség még nem vált teljessé sem a hitben, sem pedig a szentségek vételében.

– *Hogyan állunk a többi szentségekkel?*

– A keresztség a legfontosabb szentség, de éppen a teljes közösség miatt igen fontos az Eukarisztiáról folytatott párbeszéd is. Az Eukarisztia, az Úrvacsora kérdése is sorra került így a párbeszéd során, nemcsak a lutheránusokkal, hanem az anglikánokkal, de a methodistákkal és a többi keresztényekkel is. Itt persze több vitás kérdés merül föl: Krisztus valóságos jelenléte az Eukarisztiában, az Eukarisztia áldozat-jellege, az Eukarisztikus közösség Krisztussal és Krisztusban egymással. Igazában azzal tettük meg az első lépést, hogy először igyekeztünk jobban megérteni egymást: melyikünknek mit jelent és mit nem jelent az Eukarisztia? Az évszázadok során ugyanis úgy elkülönültünk egymástól, hogy már nem is egészen jól ismertük egymás tanítását. Így aztán mindkét oldalon igen sok előítélet és pontatlan nézet keletkezett. A párbeszéd során sokakban világosabbá vált, mit is értünk valójában az Eukarisztián. Nem mondhatjuk, hogy az Eukarisztia témájában teljes egyetértésre jutottunk. Annál inkább, mert ehhez még hozzájárult az egyházi hivatal, a papság kérdése is. Ez pedig igen fon-

tos. Itt elsősorban a papság szentségi jellegét és az apostoli utódlást kellett tisztázni. Ha az egyházi hivatalról beszélünk, akkor nem kerülhető ki e két fontos téma. Ezen a területen a különbségek még nagyobbak, s ez nagyban érinti az Eukarisztiát is, hiszen az egyházi hivatal és az Eukarisztia szorosan összekapcsolódnak.

Közös szóval strukturális szentségeknek nevezhetjük e hármat: a keresztséget, az Eukarisztiát és a papságot, hiszen ezek építik fel az egyházat. Természetesen minden szentségnek megvan a maga strukturális jellege, hiszen például a bűnbocsánat is az egyház közösségébe vezet vissza, az említett háromnak mégis közvetlen szerepe van az egyház fölépítésében és szorosan hozzátartozik az egyház szentségi jellegéhez.

Így jutottunk vissza a II. Vatikáni zsinat alapvető céljához, az egyház szentségi jellegének hangsúlyozásához: az egyház az üdvösség szentsége, sacramentum salutis. Nemcsak sokféle embert gyűjt össze egy hitben. Tagjai Krisztus testét alkotják, a Krisztushoz tartozók közösségét: Krisztus él és működik Lelke által, s Krisztusban Istent, az Atyát imádhathatjuk. Általa tehát Isten láthatóan jelen van a világban: az egyház az Isten jelenlétének látható jele. Mindez különösen a reformáció egyházaival folytatott beszélgetéseinkben alapvetően fontos. Az írás, tehát a szó mellett hangsúlyoznunk kell a szentségi jelleg lényegét, szerepét is. A kettő egyensúlya párbeszédünkben talán ismét helyreáll. Itt mi is újra megérthettük a szó jelentőségét: új meglátásokkal gazdagodtunk. A szó és a szentségek nem szemben állnak egymással, nem is csupán egymás mellé helyezhetők, hanem egymással összefonódva, egymásban élnek. A szónak is van szentségi jellege, a szentségben pedig a szó is jelentkezik.

– *Nem esett még szó az ortodox egyházakról.*

– Az ortodoxokkal jelenleg igen erőteljes párbeszédben állunk. Régóta közvetlen kapcsolatban állunk többféle ortodox egyházzal. Rendszeres véleménycserét folytattunk a konstantinápolyi pátriárkával, és a moszkvai patriarkátussal. Többször tartottunk találkozókat a moszkvai pátriárka küldöttjeivel. Az össz-ortodox párbeszédhez azonban csak az utóbbi időben jutottunk el. Három összejövettel rendeztünk. Az elsőt Patmosz és Rodosz szigetén. Az első ülést Patmosz szigetén kezdtük a Jelenések könyvének barlangjánál, és Rodosz szigetén folytattuk. Ez 1980-ban történt. Két évre rá Münchenben tartottunk hasonló megbeszélést, a harmadikat pedig ebben az évben, Kréta szigetén. Rodoszban a programot és a módszert tisztáztuk. Münchenben az Eukarisztia, az egyház és a Szentháromság titkáról tárgyaltunk. Ez a három misztérium szorosan összetartozik egymással. Ha az egyházat ebben a megvilágításban szemléljük, akkor legbelső lényegét láthatjuk meg. Nem szabad azt gondolnunk, hogy az ilyen témák elvontak. Nagyon is konkrétak. Az egyház életéhez tartoznak: az egyház a Szentháromság misztériumából él. Az Atyához a Fiú által, a Szentlélekben imádkozunk, s ennek igen eleven jelentősége van. Isten számunkra nem filozófiai absztrakció, hanem az Atyával, a Fiúval és a Szentlélekkel való kapcsolatunkban életünk alapja. Meg kell vallanunk azt is, hogy Nyugaton a Szentlélek és a Szentháromság iránti érzékenységünk némileg eltompult. Az ortodox egyház ezt jobban megőrizte mind életében, mind tanításában. A II. Vatikáni zsinat viszont ezt újra erőteljesen föllevenítette. Ebből a szempontból is igen fontosnak érzem a müncheni megbeszéléseket.

Krétában a szentségekről tárgyaltunk. Először a hit és a szentségek kapcsolatáról és az Eukarisztiáról. Krétában nem készültünk el a közös nyilatkozattal. Úgy érzem, hogy egyféleképpen gondolkodtunk a hit és a szentségek viszonyáról, és arról is, hogy a hit milyen szerepet játszik a három beavató szentségben. De

előfordult más, hasonló találkozókon is, hogy a párbeszéd nem vezet el közvetlenül valamilyen közös szöveghez. Itt azonban mégis összeállítottuk a nyilatkozatot, csak arra nem maradt időnk, hogy a végleges változatot elkészítsük. Már az összes résztvevőknek megküldtem a tervezetet, amelybe az utolsó megjegyzéseket is beledolgoztuk. A párbeszéd előmozdítására működik egy koordinációs bizottság: ez a következő évben összeül és megbeszéli a szöveg további sorsát. Mégis elégedett vagyok a Krétán folytatott megbeszélésekkel, és annak eredményével is.

– *A hitbeli kérdések tisztázásán túl mi a célja e párbeszédnek?*

– A katolikus egyház mindegyik nagy keresztény közösséggel és egyházzal folytat párbeszédet, összesen nyolc bizottságban, ezen kívül pedig kapcsolatban állunk az Egyházak Világtanácsával, Genfben. A párbeszéd nemcsak tanbeli kérdésekről folyik. Nem csupán eszmecserét folytatunk. Hozzá tartozik az is, amit Athenagoras pátriárka így jellemezett: a szeretet párbeszéde. Úgy is mondhatnánk, hogy a keresztények között nincs értelme a párbeszédnek, ha az egyben nem a szeretet párbeszéde is. A szeretet nélkül semmit sem érhetnénk el. Ha viszont létrejön a szeretet párbeszéde, akkor annak igen fontos teológiai jelentősége is van, hiszen a krisztusi szeretet többet jelent pusztán emberi szimpátiánál. Ha a szeretetben, Krisztus szeretetében egyek vagyunk a többi keresztényekkel, akkor viszont együtt is kell dolgoznunk a világ szolgálatában. Krisztus a fő témája a Lutheránus Világszövetség itteni ülésének is. Krisztus a közös reményünk: közösen kell tehát dolgoznunk a világ üdvösségéért. A világ nyomorúságát állandóan megtapasztaljuk. A világ megváltásért kiált. A mi korunkban azonban sajátos gondok is jelentkeznek. Ezek közül a legfontosabb a béke megőrzése. Egy háború fenyegetése a világ megsemmisülésének veszélyét hordja magában. A béke Isten ajándéka, krisztusi érték. Nekünk keresztényeknek tehát közösen mindent meg kell tennünk azért, hogy a békét megőrizzük a világ javára. VI. Pál pápa egyszer azt mondta: a mi korunk számára a béke neve a fejlődés. S ez ma is igaz. Vannak olyan népek, amelyek fejlődés nélkül nem tudnak élni, hiszen nincs mit enniük és inniük. Nem volna szabad megengednünk, hogy a világ egy része rendelkezék a föld összes javaival, a másik, nagyobb része pedig ehhez nem jut hozzá, és akkora nyomorúságban él, hogy halálos szükségét szenved: éheznek, szomjaznak és szegénységben él. Ez adja elénk a fejlődés feladatát, különben nem élhetnek békében a népek.

Azután említhetném a tudományos együttműködést is. Különböző területeken működhetünk együtt, mégpedig úgy, mint keresztények, hiszen a kereszténység nem csupán tanítás, hanem a világ üdvösségének örömhíre. Nekünk keresztényeknek tehát úgy is meg kell élnünk az evangéliumot, hogy valahányszor a hitből fakadóan együtt dolgozhatunk, akkor lehetőség szerint közösen kell cselekednünk. Ezt tágabb értelemben vett párbeszédnek mondhatnánk, s itt a szeretet igen nagy szerepet játszik.

– *Milyen kapcsolatban áll a katolikus egyház az Egyházak Világtanácsával?*

– A vatikáni zsinaton magam is személyesen fölvettem a kapcsolatot az Egyházak Világtanácsával, s ez annál is könnyebb volt, mert az akkori főtitkár szintén holland volt: Dr. Visser't Hooft. A levéltári anyag tanúskodhat róla, hogy levelezésünk egy része holland nyelven folyt. Úgyhogy hollandul kell tudnia annak, aki a levéltárban ezeket a leveleket el akarja olvasni. Jó barátok lettünk, s ez is hozzájárult ahhoz, hogy a katolikus egyházzal jó kapcsolat alakult ki, pedig ezt akkor még egyesek elítélték, hiszen sokak gondolkodását még az uralkodás szelleme is irányította. Mi azonban igen jól megértettük egymást. A katolikus

egyház közös munkacsoportot hozott létre az Egyházak Világtanácsával. Körülbelül évenként jöttek össze azért, hogy tanulmányozzák és kidolgozzák az együttműködés programját a világtanáccsal.

Véleményem szerint igen fontos esemény a pápa legutóbbi látogatása Genfben; a tény, hogy a pápa meglátogatta az Egyházak Világtanácsát, hogy a katolikus egyház fontosnak tartja a többi egyházakkal, köztük a világtanáccsal való kapcsolatokat is. Különben a pápa nem vállalkozott volna erre. Ott elmondott beszédében alapvető programot is adott. Nem csupán alkalmi udvariasságokat hangoztatott, hanem nagyon komolyan vette azt, amit mondott. Közös nyilatkozatot is adtak ki, amelyet a főtitkár dr. Philipp Potter és én írtunk alá. Ez a nyilatkozat meghatározza a jövő együttműködés programját a közös munkacsoportokban. Hiszem, hogy itt előrelépésre is számíthatunk, s igen fontosnak tartom, hogy az együttműködést folytassuk és a lehetőség és körülmények szerint fejlesszük is.

– *Melyik fajta párbeszéd a fontosabb, a kétoldalú párbeszéd különböző egyházakkal, vagy pedig az Egyházak Világtanácsával folytatott párbeszéd?*

– Azt gondolom, hogy mindegyiknek megvan a maga sajátos jelentősége, az egyik nem helyettesítheti a másikat. Az igazi eszmecserék a hitről a kétoldalú párbeszédekben folynak. Hiszen mindegyik egyháznak megvan a maga hitvallása, amelyért felelős. Ezek tehát közvetlen hitbeli megbeszélések. Másrészt viszont az egység megvalósításában az Egyházak Világtanácsa igen fontos, talán a legfontosabb eszköz, amelyet az ökumenikus mozgalom létrehozott. S ilyen szempontból kell nagyra értékelnünk a világtanáccsal való együttműködést és a párbeszédet is. S bár a katolikus egyház nem tagja az Egyházak Világtanácsának, de ténylegesen is részt veszünk a „Hit és az egyház alkotmánya” bizottságban. Igen erőteljesen közreműködtünk annak a dokumentumnak a létrejöttében is, amely a hit, az Eukarisztia és a papság mibenlétét foglalja össze (Lima-dokumentum). Itt látható, hogy teológiai szempontból is milyen eredményeket hozhat ez az együttműködés, arról nem is beszélve, hogy mennyire hasznos lehet a világtanáccsal való együttműködés a gyakorlati kérdésekben. Hiszen minden tagegyház a gyakorlati ökumenikus munkának jelentős részét a világtanácon keresztül bonyolítja le.

– *Végül engedjen meg egy egészen személyes kérdést: Bíboros Úr mióta vesz részt az ökumenikus mozgalomban?*

– Körülbelül 1946 óta. Eredetileg filozófiát tanultam, s filozófia professzorrá lettem a warmondi szeminárium filozófiai tanszékének rektoraként. A világháború után aztán a katolikus egyház elindított egy ökumenikus mozgalmat: a Szent Willibrord egyesületet, melynek elnökévé választottak. Sokáig haboztam, hogy elfogadjam-e, de végül, némi nyomásra is, igent mondtam. Ez a munka aztán egyre tovább terebélyesedett, s megtaláltam benne a magam feladatát. De régen történt mindez. (Willibrord-ot a holland egyház alapító atyjaként tisztelik: ő hozta létre az utrechti püspökséget, az első holland püspökséget, s ő lett annak első püspökévé.)

Ebből az egyesületből elindulva alapítottuk meg „az ökumenikus kérdésekkel foglalkozó katolikus konferenciát”, amely egész Európa püspökeit és teológusait fogta össze: azokat, akiket érdekelt az ökumené kérdése. Mindez 1951-ben történt. Évenként ültünk össze megbeszélésre mintegy hatvan teológussal, s tíz éven át folytattuk munkánkat. Minden alkalommal másutt, más országban találkoztunk. Az utolsó ülésünkre, úgy emlékszem, 1962-ben került sor Olaszországban, Milánó mellett. Ezzel fel is oszlottunk, mivel időközben összehívták a Va-

titkáni zsinatot, s a munkánkban résztvevő teológusok közül sokan belekapcsolódtak a zsinat munkájába az Egységitikárság tagjaként vagy tanácsadójaként. Az említett konferencián a titkári teendőket én végeztem, és így engem neveztek ki az Egységitikárság titkárának. Azt mondtuk akkoriban: munkánkat nem érdemes a zsinattal párhuzamosan folytatnunk. Ehelyett mindnyájan dolgozzunk együtt a zsinattal. Mivel pedig az Egységitikárság a zsinat után is tovább folytatta munkáját, ezt a konferenciát többé nem is hívtuk össze.

– *Milyen előkészítő szerepe volt ennek a konferenciának a zsinat munkájában?*

– 1951-ben persze sejtelmünk se lehetett arról, hogy új zsinat fog összeülni, akkor még senki sem gondolt ilyesmire. De azt elmondhatjuk, hogy ez a konferencia igen jelentős szerepet játszott az Egységitikárság munkájának előkészítésében. Részben a ténylegesen feldolgozott anyag révén, részben pedig a munkájában együttműködő teológusok által, akik belekapcsolódtak a zsinat, illetőleg az Egységitikárság munkájába. Igen jól ismerték egymást, az ökumenizmus egész kérdéskörét, kapcsolatokat építettek ki a többi egyházakkal – így tehát mindent előkészítettek az Egységitikárság számára. A személyes kapcsolatok, a személyes előkészület gyakran fontosabbak a hivatalos tárgyalásoknál.

– *Olvasóink nevében is hálásan köszönjük ezt a személyes beszámolót az ökumenikus mozgalom történetéről, hiszen ez jelentős fejezete az egyház mai történetének, s felöleli Bíboros Úr életművét is.*

L. L.

KORUNK IMÁI

H. HADABÁS ILDIKÓ

Imádság

Uram! adj egy kis csendességet,
a vétkeimet most ne nézzed
szánj meg!

Legyen a szádon megbocsájtás,
keserűségemre púha áldást
hullass!

Fordítsd el arcod életemről,
de ne vond meg szíved, szívemtől
kérek!

Pornál is mélyebbre hajoltam,
saruszijadat, hogy megoldjam,
engedd!

Tegyél rám súlyosabb keresztet,
csak ne taszíts el és ne vess meg,
várj rám!